

Konu: **Kadim Diller ve Yazılar**

Yazı: **44**

Uygarlıklar Arasında Toplum

Doç. Dr. Haluk BERKMEN

NOT: Bu yazı **Anadolu Aydınlanma Vakfı** yayını olan DÜŞÜN-Ü-YORUM aylık dergisinin Kasım – 2012 sayısında yayınlanmıştır.

Bilgi-Varlık ikilemi üzerinde durulması gereken bir konudur. Bu ikilemin önemi şu sorudan dolaydır: “**Önce bilgi mi gelir? Varlık mı?**” Maddeci bakış önce varlığın, yani çevrenin, doğanın ve tüm varlık alanının geldiğini iddia eder. İdealistler ise düşüncenin ve onun ürünü olan bilginin önce geldiğini iddia ederler. Benim görüşüm bilgi ile yaşamın iç içe olduğu ve kitabi bilginin büyük çapta yetersiz birçok durumda gereksiz olduğudur.

İnsan bir çevre içinde doğar ve büyür. Fakat insanın diğer canlı varlıklardan farkı çevresine uyumlu bir yapıda olmayışıdır. Ne ısınacak kürkü ne de uçacak kanadı vardır. Yürümeyi dahi bir yaşında başarır. İlk birkaç yılını aciz ve bakıma muhtaç durumda geçirir. Kendini koruyabilmesi, gerekli kararları alabilmesi ve bilgiyi kavrayıp içselleştirebilmesi için doğumundan en az birkaç yıl geçmesi gerekecektir.

Varlık bir veri olsa da yaşamın sürdürülmesi için bilgiye gerek vardır. Hayvanlar yavru iken birçok bilgiye doğumdan sahiptirler. Sahip olmadıkları bilgileri de ebeveynlerini izleyerek ve oyun şeklinde birbirleriyle itişerek öğrenirler. Böylece hem bedenlerini tanırlar hem de bu bedenle neler yapabileceklerini öğrenirler. Günümüzün şehir çocukları ise, bilgiyi sokaktan ve diğer çocuklarla oynayarak değil, masa başında bilgisayar oynayarak öğreniyorlar. Bu tür bilgi yapay ve bir miktar da zararlı bilgidir. Çünkü bilgisayar oyunlarının birçoğunda şiddet içeren, sanal olsa da öldürmeyi amaçlayan ve etkin katılım gerektiren sahneler bulunmaktadır.

Oysaki çocuklarımıza bilginin yanında öğretmemiz gereken, işbirliği, paylaşım ve hoşgörüdür. Bu gibi erdemler eğitimin parçası olarak hem okulda hem de gündelik yaşamda diğer çocuklarla etkileşerek öğrenilir. Bilgisayar başında büyüyen çocukların iş hayatına atıldıklarında bencil ve acımasız olmalarına şaşmamak lazım... Bilgisayar oyunlarında ne öğrendilerse onu uyguluyorlar. Okullar da bu çarpıklığı giderici eğitim sistemi uygulamıyorlar,

ne yazık ki. Batıdan kopyalayıp uyguladığımız eğitim sistemi bizim öz kültürümüze uygun değil. Örneğin, gündelik dilimizde kullandığımız "yazık", "zavallı", gibi sözcükleri yabancı dillerde aynı anlamda bulamazsınız. İngilizce "poor" sözcüğü ne 'yazık' ne de 'zavallı' sözlerindeki derin manevi duyguları kapsayabilir. 'Poor' sözü gene maddiyata atıf yapar ve daha çok 'fakir' sözünün karşılığı olabilir. Diğer batı dillerinde de durum aynıdır.

İnsan sadece maddi çıkarları için yaşayan ruhsuz bir yaratık değildir. Çevresi ile etkileşirken her canlının da ruh sahibi olduğunun farkına varması ve her var olana saygı ile yaklaşabilmesi önemlidir. Bunun için de hem ailede hem de okulda bilgi yanında bilgelik de öğretilmelidir. Eskiden bilgeliği ailenin büyükleri, dedeler ve büyükanneler torunlarına aktarırdı. Günümüzde ise küçülen çekirdek ailelerde çalışan ana babanın bu tür bir aktarıma vakitleri yok. İşten yorgun argın gelen ebeveynler yemek yiyip televizyonun başına geçiyorlar. Çocuklar da kendi bilgisayarlarındaki oyunlarla vakit geçirmek zorunda kalıyorlar. Fakat köylerde ve kırsal kesimde durum hâlâ eskisi gibi devam ediyor. Büyük aileler var ve birlikte oturup sohbet edebiliyorlar, yaşlılar gençlere bilgelik aktarabiliyorlar. Geleneklerin ve kadim bilgeliğin devamı az da olsa korunuyor. Şehirlerde ise sadece aileler küçülmekle kalmıyor, ayrıca okullarda yabancı dilde eğitim gören gençler kendi kültürlerine yabancılaşıyorlar. Herhangi bir dil sadece konuşmanın aracı değildir. Aynı zamanda kültürün de taşıyıcısı ve aktarıcısıdır. Bu bakımdan yabancı dilde eğitim, yabancı bir kültürün değerlerini taşır ve o dille eğitim görene o kültürün bakış açısını aşılır. O dilin halkına ait kültür değerlerini yücelterek tanıtır. Coğrafi konumundan dolayı **farklı uygarlıklar arasında kalan** Türkiye halkı, batılılaşmayı *tartışmadan ve sorgulamadan* alıntılıyıp uygulama yoluna girmiştir.

Toplumumuz yabancı dilde eğitimi seçerek farkında olmadan kendi kültürüne yabancılaşmış, kendi kültürünün değerlerinden uzak bir genç nesil yetiştirilmiştir. Bunun çaresi din eğitimi midir? Sanmıyorum. Çünkü din eğitimi özgür düşünmeyi teşvik edici olmayıp, ezberleyip tekrarlamaya yönelik, tartışmaya ve sorgulamaya kapalı bir eğitim tarzıdır. Bu tür bir eğitim 'dogmatik' olup, öğretilenin **tartışmasız kabul etmek** ilkesine dayanır. Artık öyle bir döneme girdik ki çocuklar bilgisayar sayesinde her türlü bilgiye kolayca ulaşabiliyorlar. Sormak, sorgulamak ve tartışmak ihtiyacı onların en doğal hakları olduğu gerçeğini kavramış durumdadır. Zaten düşünmenin ve yeni fikirler üretmenin başka çaresi ve yöntemi de yoktur. Okul eğitiminde dünyevi maddi bilgileri aktarmanın yanı sıra, geleneksel kültüre yer ve zaman ayırmanın da gerekli olduğu görüşündeyim.

"Geleneksel Kültür" sözü ile kastettiğim din ve dinin farzı olan şerri kurallar değil, toplumumuzda binlerce yıllık birikimle elde edilmiş değerler ve erdemlerdir. Geleneksel bilgiler sosyal yapıyı, erdemler ise kişisel yapıyı güçlendirir ve ayakta tutar. Zor zamanlarda, toplumun veya kişinin saldırıya uğradığı dönemlerde güçlü kalmanın başka çaresi yoktur. Kendi kültürüne yabancılaşmış ve yabancı kültürün boyunduruğuna girmiş bir toplumda direnme gücü ve varlığını koruma isteği büyük çapta yok olur. Bu duruma düşmüş toplumları istenilen şekilde kullanmak ve köleleştirip tarih sahnesinden silmek oldukça kolaydır. Tarihte yok olmuş ve halen yok olma yoluna girmiş birçok toplum bulunur. Gerek kuzey, gerekse güney Amerika yerli halkları hem dillerine hem de geleneklerine yabancılaşmış, tarih sahnesinden hemen hemen silinmiş durumdadırlar. Aynı durum Avustralya *Aborijini*leri ve orta Afrika yerli halkı için de geçerlidir. Keza Asya kıtasında yaşayan Türkî toplumların birçoğu dillerini kaybetmekle kalmamış, geleneklerini de unutmuş durumdadırlar.

Son 30 yılda dünyada konuşulan dillerin % 40 kadarı kaybolmuş durumdadır. Birçok ülkede konuşulan yerli dil unutulmuş veya yok olmuş onların yerine İngilizce, Fransızca ve İspanyolca konuşulmuş olmuştur. Asya kıtasında ise Türkî dillerin yerini Rusça almış durumdadır. Bu durum hem maddi hem de manevi yozlaşmayı kaçınılmaz olarak beraberinde getirmektedir. Yapılması gereken, tarihten ders alıp özentiden uzak, kendi örf, âdet ve

geleneklerimize ters düşmeyen bir eğitim tarzını benimsemek ve yaklaşan ciddi tehlikenin farkına vararak gerekli değişikliklerin nasıl sağlanabileceği sorgulamaktır.

Sorgulamak gerekli olsa da alınacak tedbirler ve atılacak adımlar nelerdir? Öncelikle eğitim sistemini değiştirmenin yararlı olacağı görüşümdedir. Yabancı dil eğitimi gerekli olsa da, yabancı dilde eğitim kaldırılmalıdır. Eğitimci -yani sınıf öğretmeni- kitaplarda yazılan bilgileri aktarmakla yetinmeyen, soru soran ve en az öğrencileri kadar merak edip araştıran bir kişiliğe kavuşturulmalıdır. Özellikle ilkokullarda bu tür öğretmenler göreve getirilmelidir. İlkokul ve hatta diğer üst dereceli okullarda öğretmenler yeniliklere açık, dogmatik görüşlerden uzak, bilim ile sanata meraklı, kendi kültürünü ve tarihini tanıyan ve bilmediği konuları açıklıkla ve cesaretle kabul edebilen kişiler olmalıdır. Konu ilkokul veya ortaokul düzeyinde kalırsa sorunu tam olarak çözmüş olmayız. Dile her ortamda sahip çıkmalıyız. Özellikle sesli ve yazılı iletişim araçlarında kullanılan Türkçenin özgün ve özentsiz olmasına dikkat edilmesi önemlidir. Ürün adları ve dükkân isimlerinde yabancı isimlerden ve özenti sözcüklerden kurtulmanın bir yolunu bulmanın, gerekirse yasal çare ve tedbirler aramanın, yararlı olacağı görüşümdedir.